

D • N

5/9 1948

Vad valet gäller

I dagens läge riktar inte socialdemokratin sina angrepp mot högerpartiet, trots att detta parti "överväger" — resulterar "övervägandet" i en ståndpunkt före valet? — bland annat om sättningskattens återinförande. Tvärtom, i regeringspartiets propaganda finns ett starkt inslag av vänlighet, för att inte säga ömhet, mot landets mest konservativa parti, "den gamla slitstarka högern", som det heter hos en socialdemokratisk kåsör. Det är inte fråga om kurtis eller frieri, det är sant, snarare om den nedlåtande gemylighet som faller sig naturlig mot ofarliga motståndare. Men välviljan är icke desto mindre så påfallande att man finner ledande högermän girigt sträcka fram de stelfrusna händerna mot denna brasa av skenbar uppskattning.

Inte heller angriper regeringspartiet kommunisterna med någon energi. Visserligen borde det parti som i en kupp av tjeckoslovakisk typ ser målet för sin politik och som på regeringshåll betecknats som en femte kolonn, vara fienden nr 1 för socialdemokratin liksom för andra demokratiska rörelser. Men det är inte så. Tvärtom talas det om en "arbetar-majoritet", varmed menas att makten skall stanna hos den grupp av statsråd, ämbetsmän och partifunktionärer som leder de socialistiska partierna. Och halvkommunisterna inom regeringspartiet, nedtystade för ögonblicket, står redo att ånyo öppna förbindelserna med den

riktning som företräder den ryska despotin.

I stället reserveras huvudparten av agitationen för folkpartiet. Det är detta parti, till överväldigande del rekryterat från mellangrupperna och arbetarna, med politisk frihet och sociala reformer på programmet, som utmålas som ett fäste för reaktionen. Det är det parti som vid socialdemokratin sida genomdrev demokratiseringen, folkpensioneringen och åttatimarslagen mot vilket de hätskaste angreppen sätts in.

Förklaringen till detta läge kan te sig enkel. Folkpartiet går framåt, främst just inom arbetarklassen, och det är den farligaste konkurrenten man skall bekämpa. Men detta förhållande är blott ett tecken på att vi kommit till ett vägskafl i svensk politik, att valet mellan socialreformism och socialism för första gången framstår som det väsentliga.

I fråga om socialpolitiken föreligger inga motsättningar. Liberalismen är likaväl som socialdemokratin inställd på fortskridande förbättringar. Det är för att ta det mest aktuella exemplet, självfallet för dem båda att en ökning av den obligatoriska semestern bör komma till stånd så snart den nuvarande krisen bemästrats. Skillnaden ligger på detta område blott däri att enligt liberalismen längre fritid måste förenas med bevarad eller höjd levnadsstandard och att den välståndsökning som sålunda krävs för reformerna blott kan vinnas genom större frihet för näringslivet.

Statens förhållande till produktionen blir alltså den avgörande stridsfrågan. Skall det nuvarande regleringssystemet betraktas som en inkörspport till planhushållning och socialisering eller som ett krisprovisorium som snarast möjligt bör avvecklas? Socialdemokraternas svar på den frågan är dubbeltydigt. Å ena sidan talar man om att regleringar och ransoneringsåtgärder bör avskaffas. Å andra sidan krävs — i efterkrigsprogrammet — än mera långtgående regleringar, och, vad som är än viktigare, en omfattande socialisering på längre sikt förkunnas i partiprogram och av partiledare. Men vem betvivlar att socialiseringen måste in-

nebära ett system av ingripanden, direktiv och regleringar, gentemot vilket till och med det nu gällande systemet ter sig som ett frihetens hemvist? Vem betvivlar att den väldiga byråkrati som nu växt upp i krisens skugga kommer att ofantligt utvidgas i det socialiserade samhället? Liberalismens ståndpunkt är däremot klar: regleringssystemet måste avvecklas dess fullföljande skulle medföra den politiska och sociala frihetens ersättande av ett oöhammat tjänstemannavalde.

Det för årets val utmärkande är utan tvivel att många socialdemokrater — eller personer som länge röstat socialdemokratiskt — på denna avgörande punkt helt delar folkpartiets uppfattning. De önskar inte förstatligande, de är övertygade om dess faror; de känner olust redan inför regleringssamhället. Deras åsikter drar dem därför till folkpartiet, medan vana, miljön, ett slags känslomässig tradition drar dem till socialdemokratin.

På samma sätt förhåller det

sig med den andra huvudfrågan i valstriden, Folkpartiet kräver samverkan i regeringen mellan alla demokratiska riktningar. Socialdemokraterna — senast genom hr Sköld — hävdar i regel att majoriteten, även om den blott är 51 procent, ensam skall styra; i varje fall är de motståndare till en samlingsregering. Det stora flertalet väljare önskar, oberoende av partifärg, samma lösning som folkpartiet. Detta är fallet även bland dem som brukar rösta med socialdemokratin.

Bakom de båda berörda principfrågorna framträder alltså en tredje fråga, vars besvarande sannolikt blir avgörande för valets utgång. Skall de många väljare det här gäller rösta efter vana och slentrian, oberoende av sina åsikter i de spörsmål valet avser? Eller skall de låta saken vara bestämmande och sålunda rösta mot regleringar, socialisering och maktmonopol, för sociala reformer och samverkan mellan alla demokrater?